

Overgenomen uit Begijnhofkrant 49 (2015) 12-13

ANNA TE DRIEËN OP HET BEGIJNHOF TE TURNHOUT

Jeannine Corthals

*Zie Joachim en Anna beiden
Maria's ouders, vroom en wijs,
In liefde, door geen dood te scheiden
Tot in Gods eeuwig Paradijs
En leer hoe liefde samenbindt
Wie door Maria wordt bemind.*

Uit: *Roosjes uit de Hemeltuin*

De Heilige Anna of Moeder Anna is volgens de christelijke traditie de moeder van de heilige Maagd Maria. Een Griekse tekst uit de 2de eeuw van onze jaartelling beschrijft al de geboorte van Maria en wordt later bekend als het Proto-Evangelie van Jacobus. Uit die tekst stamt het verhaal over Anna en Joachim als ouders van Maria, dat behoort tot de apocriefe geschriften (teksten die niet in het Nieuwe Testament zijn opgenomen). Eeuwenlang werd door mondelinge overlevering het verhaal van Maria en haar moeder Anna doorverteld.

Op bedevaart

Tot enkele generaties geleden was de Heilige Anna een populaire heilige: als grootmoeder van Jezus werd tot haar gebeden als voorspreekster bij haar kleinzoon. Zij is de beschermheilige van onder anderen de huismoeders, zwangere vrouwen, kantwerksters, naaisters en onderwijzeressen, omdat ze haar dochter Maria leerde bidden en lezen, van de timmerlieden, mijnwerkers, schippers, zeelieden en wevers, maar ook van de begijnen, omdat die bij de lakennijverheid waren betrokken, en voorts nog van heel wat dienstverlenende beroepen. Er werd tot de Heilige Anna gebeden voor een voorspoedige bevalling en tegen het bedplassen, maar ook om een goed huwelijk af te smeken. Vandaar het rijmpje *Naar Sint-Anneke gaat men om een manneke*. Ze werd tevens aanroepen tegen heel wat kwalen, zoals hoofdpijn, buikpijn, koorts, oogziekten, pest en zweren. Het feest van de Heilige Anna vinden we op de kalender terug op 26 juli en op die naamdag werd er naar heel wat steden en dorpen op bedevaart gegaan. Een oud bidprentje van bedevaarders naar Oudergem (Brussel) vertelt waarvoor tot de Heilige Anna werd gebeden:

*O Goeden Grooten Godt die St. Ann' hebt verkoren,
opdat uyt haere vrucht sou worden ons geboren
hij die is Godt en mensch, en die verschyden mael,
hebt hier tot Oudergem van veelder hande quael,
vant zeer in handt, voet fyt en onvruchtbaerheden,
omtrent vyf hondert Jaer tot op den dag van heden,
door voorspraeck van St. Ann' genesen menigh mensch
geeft ons, dat uwen wil mach wesen onsen wensch!*

Uit: *Geneesheiligen in de Lage Landen*

Ook in de Kempen werd om onheil en rampen af te weren met het volgende rijmende versje tot de Heilige Anna gebeden:

*Heilige Moeder Sinte An
Bewaert ons huis van vier en vlam
Keert de dieven van ons dek
En den vijand van ons deur
En zet den heyligen engel er veur.
Uit: Gids voor het oude Turnhout*

Voorstellingswijze

Anna wordt doorgaans voorgesteld als een wat oudere vrouw, met Maria als meisje naast haar met een boek in de hand. Vanaf de 15de eeuw komt de beeldengroep Anna te drieën of Anna trits meer en meer voor. Anna wordt staand afgebeeld, met Maria op haar arm, en Maria draagt het kindje Jezus. Of Anna wordt zittend afgebeeld, met Maria als klein meisje op haar schoot, terwijl Maria Jezus op haar schoot houdt. Later verandert de uitbeelding en wordt Maria als jonge volwassen vrouw afgebeeld: ze zit of staat naast de Heilige Anna, die meestal een geopend boek (de Bijbel) of een druiventros in de hand heeft. Het Jezuskind zit op de schoot van Maria of staat tussen beide vrouwen in. In de loop van de 16de eeuw verdwijnt de afbeelding van Anna te drieën stilaan en wordt Maria alleen met haar zoon Jezus afgebeeld. In de 17de en 18de eeuw wordt de Heilige Anna in de schilder- en beeldhouwkunst nog weergegeven als zorgzame moeder en opvoedster.

Naast heel wat kerken die aan de Heilige Anna zijn toegewijd, zijn er vele glasramen, altaren, schilderijen en beelden in kerken en musea te bewonderen waarop de Heilige Anna met haar dochter Maria en het kind Jezus worden afgebeeld. Ze zijn de blijvende getuigen van deze Anna-devotie.

Anna te drieën (18de eeuw) uit de maquette van een Sint-Anna-altaar in de Sint-Pieterskerk te Turnhout (Begijnhofmuseum). Foto: Ludo Verhoeven

Sint-Anna op het begijnhof

In een toonkast in de schatkamer van het Begijnhofmuseum is een beeld van Anna te drieën te bewonderen: het kindje Jezus op de arm van Maria buigt naar haar toe alsof hij haar wil liefkozen, terwijl moeder Anna toekijkt. Het beeldje maakte deel uit van een in de 18de eeuw gemaakte maquette van een Sint-Anna-altaar in de Sint-Pieterskerk (nu niet meer aanwezig).

Uit de collectie van het museum hangt in de raadkamer een schilderij dat heeft toebehoord aan begijn Elisabeth De la Falie, die werd geprofest op 20 december 1643 en stierf op 20 augustus 1692. Vermoedelijk liet zij het schilderij na aan het begijnhof van Turnhout. Maria wordt er afgebeeld met Jezus op haar schoot en met haar moeder Anna die het kind Jezus een druiventros aanreikt. Toen het schilderij in 2002 gerestaureerd werd, ontdekte men dat het werk op bepaalde plaatsen overschilderd was. Het naakte kind Jezus had een kleedje aangekregen en de engeltjes waren zediger gemaakt. De overschilderingen werden door de restauratrice verwijderd en het schilderij is nu weer in zijn originele staat te bekijken.

Sint-Anna te drieën, Vlaamse School, 17de eeuw, Begijnhofmuseum. Foto: Ludo Verhoeven

Rechts vooraan in de Begijnhofkerk bevindt zich een houten, gemarmerd portiekaltaar uit 1670 dat toegewijd is aan de Heilige Anna. In de nis boven het schilderij waarop de Heilige Anna met Maria als jonge vrouw wordt afgebeeld, prijkt een Anna te drieën.

*Barok portiekaltaar in de Begijnhofkerk dat toegewijd is aan de Heilige Anna (1670)
Foto 's: Hugo Vanden Bossche*

Naast de afbeeldingen van Sint-Anna te drieën die in de Heilig Kruiskerk en het Begijnhofmuseum te vinden zijn, herinnert het huis nr. 39, waar nu het *Corpus Christianorum* - Bibliotheek en Kenniscentrum vzw gevestigd is, ook aan moeder Anna. Het studiecentrum bevindt zich namelijk in het vroegere Sint-Annaconvent, een convent voor begijnen en ongetrouwde vrouwen onder het patronaat van de Heilige Anna, die toen de patrones van de kantwerksters in Turnhout was.

Een wandeling op het begijnhof kan een uitnodiging zijn om de beelden die herinneren aan deze eeuwenoude heiligenverering, in het Begijnhofmuseum te (her)ontdekken.

Jeannine Corthals

Bronnen

- Jo Claes, Alfons Claes, Kathy Vincke (2002): *Sanctus. Meer dan 500 heiligen herkennen*, Uitgeverij Davidsfonds, Leuven
- Jo Claes, Alfons Claes, Kathy Vincke (2005): *Geneesheiligen in de Lage Landen*, Uitgeverij Davidsfonds, Leuven

- Jo Claes, Alfons Claes, Kathy Vincke (2006): *Het Verhaal van Maria volgens de apocriefe geschriften*, Uitgeverij Davidsfonds, Leuven
- Harry de Kok (1980): *Gids voor het oude Turnhout en omgeving*, N.V. Scriptoria, Antwerpen
- Hugo Vanden Bossche (2013): *Begijnen, Begijnhoven en het Begijnhof van Turnhout*, De Vrienden van het Begijnhof van Turnhout vzw/ Brepols Publishers
- Gabriël Smit & Piet Worm (1946): *Roosjes uit de Hemeltuin*, Utrecht/Antwerpen, De Fontein
- Jaak Jansen (1988): *Het kunstpatrimonium van het Begijnhof te Turnhout*
- Karolien Geerts (2014): Object van de maand nr. 72 (maart 2014) en *Begijnhofkrant* nr. 46 (winter 2014)
- <http://www.heiligen.net/heiligen/07/26/07-26-0000-anna.php>
- [http://nl.wikipedia.org/wiki/Anna_\(heilige\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Anna_(heilige))
- http://nl.wikipedia.org/wiki/Anna_te_Drieën